

Okrugli sto: „Specijalni rat kao supstitucija ozužane agresije” (III)

Dr ALEKSANDAR SPASIĆ

Propagandna delatnost — sastavni deo specijalnog rata protiv SFRJ

Svaka informativno-propagandna delatnost, bilo da se odvija u nacionalnim ili međunarodnim okvirima, ima u vidu opštu međunarodnu političku situaciju, a zatim opštu, posebno ekonomsku i vojnu politiku zemalja članica međunarodne zajednice, a i situaciju svoje zemlje i ciljeve njene politike iz čega, po logici stvari, slede politička, ekonomska i vojna akcija, koje prati odgovarajuće informativno-propagandno delovanje, što uključuje sledeće elemente:

1. Stanje međunarodnog komuniciranja, njegove karakteristike i sadržaj, kao poruke koje se odnose na međunarodnu situaciju uopšte, i onih koje se odnose na konkretne državne i društvene zajednice — u ovom slučaju i na Jugoslaviju.

U okviru toga pažnju istraživanja naročito privlače uslovi pod kojima se odvija komunikacioni proces.

2. Auditoriji na koje se usmeravaju informativno-propagandne poruke u određenim situacijama su anonimna i heterogena masa i postupno se u okviru komunikacionih procesa selekcioniра na dve ljudske skupine.

Drugu od njih bismo označili kao releje informativno-propagandne delatnosti. Nju sačinjavaju oni pojedinci — referentne ili društvene grupe — koje stratezi psihološko-propagandnog ratovanja označavaju vojnim terminom — publika-meta, a komunikološke teorije — lideri javnog mišljenja.

Takvoj komunikacionoj situaciji, kada je informativno-propagandna delatnost diferencirana, pridaje se izuzetan značaj, jer se polazi

od pretpostavke njihovih socio-psiholoških i drugih karakteristika, koje određuju i predodređenosti za saglasnost poruka koje primaju, čime su i efekti znatno veći. Zbog toga se svaka informativno-propagandna aktivnost usmerava na određene socijalne grupe i pojedince.

U neposrednoj vezi sa takvim pristupom u informativno-propagandnoj delatnosti svako društvo, odnosno svaka država, utvrđuje svoju nacionalnu politiku i ciljeve, vodeći pri tom računa ne samo o međunarodnim uslovima u kojima se to odvija, već i o domaćim, društveno-ekonomskim, socijalnim, političkim, kulturnim, nacionalnim, verskim i drugim okolnostima, koje su relevantne za utvrđivanje informativno-propagandne delatnosti.

Prema tome, informativno-propagandnu delatnost posmatramo u funkciji međunarodne politike svake zemlje, čiji je cilj da utiče na odgovarajuće ponašanje drugih zemalja.

Informativno-propagandna delatnost, njeni ciljevi, sprovođenje i merenje efekata krajnje su složen proces, koji bi se u najopštijoj formuli mogao izraziti na sledeći način: ko nešto saopštava, kome i šta saopštava, s kojim ciljem i s kakvim efektima.

Kada su u pitanju efekti, njihovo merenje se suočava sa nekoliko problema:

a) Šta je to tačno što jedna informativno-propagandna politika, kampanja ili jedna poruka, treba da postigne?

b) Koliko je precizno definisan auditorij, ili je reč o amorfnoj masi?

c) Koliko struktura informativno-propagandne delatnosti omogućava istraživaču da precizno locira ili pretpostavi auditorij?

d) Koliko je auditorij dostižan za direktno posmatranje radi merenja efekata?

e) Šta je kriterij efikasnosti?

Posebnu teškoću u naučnoj deskripciji te delatnosti predstavlja činjenica da je ona uvek, bez obzira na formu, komplementarni deo ili logičan nastavak politike. Ona se sprovodi uporedo sa političkim aktivnostima zemlje na međunarodnom planu, a najčešće, mada ne uvek, sa aktivnostima u diplomatskoj, ekonomskoj ili vojnoj oblasti. Izdvojene iz tog konteksta, analize informativno-propagandne delatnosti mogu da odvedu i u besmislene apstrakcije. Jer, iako relativno samostalan fenomen, informativno-propagandna delatnost ne može biti zamena diplomatskoj, ekonomskoj ili vojnoj delatnosti, već je, po pravilu, njihov komplementarni deo, koji, u sve razvijenijoj dru-

tvenoj podeli rada, funkcionise u zajednici sa drugim činionicima informativno-propagandnog sistema.

Analiza socijalne strukture jugoslovenskog društva je nužan predušlov za razumevanje informativno-propagandne delatnosti inostranih centara prema Jugoslaviji. Kada je u pitanju onaj njen deo informativno-propagandne delatnosti koji je u funkciji psihološko-propagandnih pritisaka ili indoktrinacije, dakle, rat rečima (američki termin), politički rat (engleski), ideološki rat (SSSR), i kada se analiziraju poruke usmerene ka Jugoslaviji s tim obeležjima, onda se uočava značaj izvođenja korelacije između delova socijalne strukture našeg društva i različitih informativno-propagandnih poruka.

Kada su u pitanju Sjedinjene Američke Države, onda su socijalne, odnosno ciljne grupe, na koje se usmerava informativno-propagandna delatnost, relativno precizno određene. Njih, u skladu sa vojnom terminologijom, američki stratezi psihološko-propagandnog rata označavaju terminom — »publika — meta«.

O ciljnim grupama, na koje se usmerava informativno-propagandna delatnost SAD, postoje mnogobrojne studije. Mi smo se opredelili za određivanje pojma »publika-meta« u novoj knjizi Toma Sorensena »The Wordi War« »Rat rečima«.

»U najvećem broju zemalja »publika-meta« ove delatnosti obuhvata ličnosti iz političke i ekonomske strukture vlasti — ne samo one koji utvrđuju politiku, već i one koji imaju uticaja na ličnosti koje utvrđuju politiku i one koji sada nisu na vlasti, ali koje će, verovatno, doći na vlast. U mnogim nedovoljno razvijenim zemljama, tu su obuhvaćeni i elementi iz okvira oružanih snaga, koji su u potencijalnoj mogućnosti da izvedu državni udar. U »publiku-metu«, ubrajaju se, obično, vlasnici, urednici i novinari u sredstvima za masovno komuniciranje, kao i univerzitetski i visokoškolski profesori i učitelji, ili rukovodioci jačih političkih pokreta i partija. U mnogim mestima ona obuhvata sindikalne vođe, ljude koji istupaju kao vođe seoskog življa, u najvećem broju novih zemalja — studentske vođe. U nekim zemljama »publiku-metu« predstavljaju rukovodioci organizacije pokreta žena, u drugim rukovodioci etničkih ili kulturnih manjina. A u skoro svim zemljama USIA nastoji da izvrši uticaj na one koji žele i mogu da onemoguće saradnju vlade svoje zemlje sa Sjedinjenim Američkim Državama, kroz demagoške nastupe ili nasilja«.

U određenim situacijama (neposredna ratna opasnost ili rat) može se odstupiti od tzv. tradicionalnih ciljnih grupa i prema potrebi usmeravati psihološko-propagandna aktivnost.

Vodeći informativno-propagandni sistem u savremenom svetu sve manje služe ciljevima »razumevanja, saradnje i prijateljstva među narodima«, kako je to proklamovano u dokumentima OUN, UNE-SKA, pa i programskim koncepcijama tih informativnih centara. Težište njihovih aktivnosti usmerava se na neke ciljeve specijalnog rata u svetskim razmerama. Primena različitih oblika i obima psihološko-propagandne aktivnosti u odnosima između blokova, posebno vodećih sila, i u pritiscima na pojedine zemlje suprotnog bloka, regione sveta, varira. Očigledno, u ostvarivanju koncepta tih aktivnosti uzimaju se u obzir društveno-istorijske, ekonomske, socijalne, političke, kulturne i druge značajne karakteristike zemalja prema kojima su one usmerene.

Jugoslavija je, po svim relevantnim indikatorima, objekat intenzivnih psihološko-propagandnih pritisaka. Ona je i predmet pažljivog izučavanja i analiziranja efekata do sada primenjivanih oblika specijalnog rata. Ovo zbog toga što je još u toku narodnooslobodilačke borbe uspešno odolevala njihovim embrionalnim začecima, a u periodu posle završetka drugog svetskog rata bila je objekat njegove najžešće primene. Naime, još u toku narodnooslobodilačke borbe i prvih posleratnih dana socijalističke Jugoslavije protiv nas su vođeni mnogi do tada poznati oblici specijalnog rata. U okviru toga rata vršeni su i snažni propagandno-psihološki pritisci na tek konstituisanu socijalističku državu.

Stratezi psihološkog rata u SAD u ozbiljnijim studijama i analizama svojih aktivnosti intenzitet političkog, ekonomskog, vojnog i psihološkog pritiska SSSR i članica IB, a i nekih drugih komunističkih partija i međunarodnih organizacija, koje su bile u službi te politike prema nama, upoređuju sa sopstvenim iskustvima u primeni specijalnog rata. U knjizi Toma Sorensena »The Wordl War«, na primer, oblici, metodi, obim i tehnika specijalnog rata, primenjenog od SAD na Kubu 1962. godine, upoređuju se sa akcijama SSSR-a i drugih zemalja članica IB protiv naše zemlje, priznavajući da u tome nije dostignut arsenal IB.

Naučno istraživanje strategije i taktike informativno-propagandne delatnosti, u okviru specijalnog rata prema našoj zemlji, suočeno je sa brojnim objektivnim i subjektivnim teškoćama.

Ključni momenat od koga se s pravom moglo očekivati znatnije angažovanje nauke i politike, a ne samo Armije i službi bezbednosti u izučavanju fenomena specijalnog rata uopšte, a posebno njegove primene u odnosu na našu zemlju, je, prema našem shvatanju, 21. sednica Predsedništva CK SKJ. Na toj sednici Tito je decidirano upo-

zorio na prisustvo kontrarevolucije u našoj društvenoj stvarnosti. To su potvrdile i neke pojave na našem tlu, koje su takođe imale karakteristike kontrarevolucije, ali se termin »kontrarevolucija« ponovo uvodi u naše analize i političke akcije tek povodom njenog najbrutalnijeg ispoljavanja u SAP Kosovo. Zanimljivo je da su interpretacije i pojma i pojavnih oblika kontrarevolucije u nekim slučajevima prezentirani na način koji unosi ne samo terminološku zbrku, već dovodi do nedoumice i o praktičnim akcijama u suzbijanju te pojave. Stoga se čini uputnim da podsetimo na neke Titove ocene o smislu i suštini inostranog političko-propagandnog delovanja prema našoj zemlji i zadacima naše informativno-propagandne delatnosti s tim u vezi.

Josip Broz Tito se, u čitavom periodu svoje političke i državničke aktivnosti, kontinuirano bavio sistemom informisanja. U tom pogledu naročito su značajni njegovi stavovi na Desetom kongresu SKJ, gde je, pored kritika slabosti te naše aktivnosti, označena dugoročna strategija naše informativno-propagandne aktivnosti, posebno u inostranstvu. I danas se potvrđuje aktuelnost zadataka koje je Tito na Desetom kongresu SKJ 1974. godine označio kao primarne u ostvarivanju i zaštiti naših interesa u međunarodnom komunikacionom prostoru.

»Kao socijalistička, samoupravna i nesvrstana zemlja, otvorena prema svijetu, Jugoslavija je zainteresovana da javnost u drugim zemljama bude obaviještena o životu i dostignućima u našoj zemlji, o našem socijalističkom, samoupravnom sistemu i o našoj nezavisnoj i principijelnoj spoljnoj politici. Utoliko prije što u svijetu postoji interes za socijalističku Jugoslaviju i njena iskustva. Sredstva informisanja i sve naše političko-propagandne institucije treba da daju što veći doprinos obavještavanju inostrane javnosti, da pruže istinitu i objektivnu informaciju o svemu što se kod nas događa. Posebno je velika obaveza sredstava informisanja da više i svestranije informišu naše građane privremeno zaposlene u inostranstvu o zbivanjima u zemlji i svijetu. To smo do sada bili zanemarili, što je naš ozbiljan propust.

Razumije se, naša štampa, radio i televizija, imaju obavezu da objektivno informišu našu javnost o događajima i prilikama u svijetu, o borbi radničke klase, komunističkih i socijalističkih partija i drugih progresivnih pokreta i organizacija, a posebno o rezultatima, izgradnji i aktuelnim pitanjima društvenog, ekonomskog i kulturnog razvoja socijalističkih i nesvrstanih zemalja. Pri tome se treba čuvati od nekritičnog prenošenja i podržavanja stranih uzora i ideja tuđih našem društvu, čega još uvijek ima.

Želim da istaknem da se moramo energično suprotstaviti neistinitom pisanju, dezinformacijama i tendencioznom prikazivanju događaja u našoj zemlji u jednom dijelu strane štampe. Moramo odlučno odbiti sve špekulacije o pravcima razvoja Jugoslavije u nekim listovima na Zapadu koji, polazeći sa reakcionarnih pozicija, daju iskrivljenu, lažnu sliku o našoj zemlji i njenoj politici. Reakcionarni krugovi u inostranstvu stalno 'brinu' o nama, nevjerovatno mnogo su 'zabrinuti' za sudbinu Jugoslavije. Svi mi dobro znamo da se tu ne radi ni o kakvoj brizi. To je, u stvari, pokušaj miješanja iz vana u naše unutarnje prilike, pokušaj da se okrnji naš ugled u svijetu i omalovaži sve ono što smo postigli u socijalističkoj izgradnji.»

Titovim referatom na Desetom kongresu SKJ i dokumentima usvojenim od Desetog do Dvanaestog kongresa definisani su naši dugoročni ciljevi i neposredni zadaci u međunarodnom komuniciranju. Njihovo ostvarivanje postalo je posebno značajno u tzv. »posttitovskom periodu«, kako neki stratezi specijalnog rata nazivaju period posle Titove smrti — kada smo suočeni s bezobzirnom eskalacijom svih vrsta psihološko-propagandnih pritisaka.

Prema strategiji »kontraofanzive protiv međunarodnog komunizma«, razrađenoj na Univerzitetu Illinois četrdesetih godina, komunističke režime treba potkopavati svim sredstvima, posebno ekonomskim, psihološko-propagandnim i drugim pritiscima, a i povezivanjem sa takozvanim disidentima i ohrabriranjem i podrškama njihovih akcija.

Ta strategija je kasnije u taktici nešto modifikovana kada je reč o renegatskom komunističkom režimu, pa se i Josip Broz Tito proglašava renegatom, što je samo blokovsko tumačenje naših principijelnih stavova o međunarodnom položaju Jugoslavije i o socijalističkom internacionalizmu.

Skrećemo pažnju na tri američka izvora, koji eksplicite ili implicite ukazuju na neke relevantne elemente strategije određenih krugova te zemlje u odnosu na SFRJ.

Prvi od njih je knjiga Zbigniewa-Bžežinskog »La revolution technotonique«, izdata 1970. godine, u vreme kada je bio profesor univerziteta, što je značajno s obzirom na njegovu kasniju funkciju savetnika za nacionalnu bezbednost u vreme predsednika Kartera.

»U Jugoslaviji glavni izvor neizvesnosti u pogledu budućnosti predstavlja mogućnost nesporazuma između raznih nacionalnosti, naročito posle Titove smrti. Ove nesuglasice mogle bi dovesti do vojnog državnog udara, izvršenog da bi se spasila država, a sovjetski rukovodioci činili bi tada, vrlo verovatno, velike napore da poboljšaju

svoje odnose sa takvim pretorijanskim režimom, koji bi bio ustanovljen u Jugoslaviji. Ako bi jedna takva opasnost, koja je realna, mogla biti otklonjena kombinacijom političke veštine i stalnim privrednim rastom, Jugoslavija bi tada nastavila evoluciju ka nekoj strukturi pluralističke prirode i održavala bi tesne kontakte sa Zapadom — što bi, nema sumnje, dovelo do nečega kao status asocijacije sa Zajedničkim tržištem. Moglo bi se, čak, pokušati u ovoj zemlji iskustvo sa izborima za više partija, a sve navodi na verovanje da će Jugoslavija biti sve manje i manje privržena doktrini u pogledu privatnog vlasništva...»

Drugi izvor, značajan je za analizu te strategije, predstavlja deo »saslušanja« Aleksandra Hejga u Senatskom odboru prilikom imenovanja za državnog sekretara u administraciji predsednika Regana.

Na pitanje senatora Brajdensa: »Možete li, generale da navedete bilo kakve uslove, bez navođenja zemlje, u kojima bi u najboljem interesu SAD, bilo da pruže ekonomsku, pa čak i vojnu pomoć, da bi se modificirali klasični marksistički režimi«. Hejg je odgovorio:

»Mi imamo podugačku istoriju naših odnosa sa vladom Jugoslavije, iako ja mislim da bi gospodin Đilas mogao da dovede u sumnju da li je to model marksističko-lenjinističkog socijalizma.

Ono što želim da naglasim jeste da mi uopšte treba da vodimo računa o vrsti režima koji podržavamo. Ako taj režim vodi politiku koja krši vrednosti koje mi cenimo, onda stvarno treba da mu pružamo podršku uz velike rezerve. To podrazumeva i procenu da li bi određena akcija u određeno vreme, u određenom času istorije, u toj određenoj zemlji, kojoj se pomoć pruža, predstavljala doprinos poboljšanju i otklanjanju problema koji nas zabrinjavaju.¹

Može se zaključiti da se stavlja do znanja i »vladajućim krugovima u Jugoslaviji« pod kojim uslovima mogu da očekuju američku podršku.

I, najzad, treći izvor predstavlja časopis »Problems of komismus«, izdanje USIC, iz aprila 1982. godine, koji, prema nekim informacijama, izlazi u dva miliona primeraka, na četrnaest jezika, i distribuiraju se širom sveta.

Već u uvodu jedne studije koja je objavljena u tome broju se napominje da su »Josip Broz Tito, koji je preminuo maja 1980, i njegov pouzdani filozofski mentor Edvard Kardelj, koji je preminuo februara 1979. godine, ostavili veoma složenu i komplikovanu baštinu. Režim, koji su stvorili u Jugoslaviji je lenjinistički po svom karak-

¹ Bilten Tanjuga, Prenos USICA-e, januar 1981.

teru, gde je 'rukovodeća uloga' rezervisana za Komunističku partiju — Savez komunista Jugoslavije (SKJ). Prevlast Partije, međutim, koegzistira sa decentralizovanjem i slojevitim sistemom upravljanja i društveno-ekonomskim situacijama, organizovanim na federalnoj osnovi. O ovom Titovom i Kardeljevom sistemu obično se govori kao 'samoupravnom socijalizmu'...²

U osvrtu na studije E. Kardelja »Pravci razvoja političkog sistema socijalističkog samoupravljanja« ističe se da »pluralizam samoupravnih interesa«, kao osnovno obeležje razvoja »socijalističke samoupravne demokratije«, u suštini zataškava dilemu. Čak i u tom navodnom sistemu budućnosti inicijative mogu dolaziti samo preko »društveno-političkih organizacija koje partiji treba da posluže kao transmisioni remen. Međutim, bez efikasnog i pravednog pluralizma koji bi omogućio ispoljavanje nezavisno organizovanih inicijativa i alternativnih predloga, ne može biti demokratskog odlučivanja... Jugoslovensko 'samoupravljanje' je više privid 'legitimnosti' nego 'realnost'... Da bi prebrodila sve te boljke, 'Jugoslavija mora da u većoj meri menja Titovu i Kardeljevu baštinu. Očevidna većina u rukovodstvu SKJ, kao i među profesionalnim ekonomistima, izgleda da je sklona detaljnom preispitivanju Titovog i Kardeljevog sistema'. Oni naročito žele da ukinu 'sistemske' elemente koji omogućuju ili idu naruku zamašnom političko-administrativnom odstupanju od onoga što je zamišljeno kao samoupravna tržišna privreda i da ograniče dopunsku vladinu ekonomsku politiku na one mere koje će omogućiti sistemu da deluje u skladu sa Ustavom od 1974. godine. Neodređena manjina u Partiji, čije je postojanje osvedočeno u polemičkim tonovima prisutnim u diskusijama o reformi u periodu posle Tita, izgleda da želi centralnu vladu 'čvrste ruke', koja će suzbiti privredni 'nacionalizam' u republikama i zameniti 'samoupravljanje koje ne funkcioniše'. Do formalnog odmeravanja snaga između dve oprečne struje moglo bi da dođe na Kongresu SKJ 1982.... U konkretnom jugoslovenskom slučaju, obnavljanje liberalizacije verovatno neće dovesti do takve političke demokratije, gde bi nekomunističke političke stranke bile slobodne da se nadmeću sa vladajućim SKJ na izborima. Ali, moglo bi uroditi većim pravima čoveka, ponovnom potvrdom konfederalne strukture vlade, ponovnom potvrdom autonomije republičkih komunističkih partija, potpunijim sprovođenjem proglašene autonomije samoupravnih institucija, snažnijim privatnim privrednim sektorom i, možda, otvaranjem puta koji vodi od ne-

² Časopis »Problems of Communism«, mart — april 1982, izdanje na engleskom: Yugoslav Selfmanagement on Trail, str. 42, USICA, Washington.

zavisnih radničkih sindikata i poljoprivrednih pomoćnih zadruga (koje su do sada samo nagoveštene)«.

Strategija Karterove administracije podrivanja komunizma kroz zaštitu takozvanih ljudskih prava, zbog savezništva sa režimima u zemljama Latinske Amerike, gde se ta prava najviše ugrožavaju, napuštena je kao opšta strategija još u vreme mandata ove administracije i usmerena ka zemljama u kojima su na vlasti komunističke partije i onim nesvrstanim zemljama koje su proklamovale put socijalističkog društvenog uređenja. Ta strategija se odvijala pod parolom »humanizacija socijalizma«, odnosno »liberalizacija komunističkih režima«.

Još u vreme priprema izborne kampanje na savetovanju svog izbornog štaba u Santa Feu, održanog 1980. godine, strategija Reganove administracije je radikalizovana i usmerena »sa završetkom komunizma na đubrištu istorije«.

Nesto duže zadržavanje na toj strategiji informativnopropagandne delatnosti u funkciji specijalnog rata bilo je neophodno zbog toga što ona ima veliki uticaj na strategije nekih drugih zemalja, članica Atlantskog pakta. Naravno, ovde se uočavaju i određene varijacije kada je u pitanju Jugoslavija. One su nekad i nezavisno vođene akcije i stoga u nekim slučajevima blaže, a u drugim još ekstremnije. Te varijacije se kreću tako da su nekad glavni objekti psihološko-propagandne aktivnosti naši radnici u tim zemljama, a nekad opozicione snage u našoj zemlji.

Kao krajnji cilj svih tih strategija je stvaranje višepartijskog sistema u Jugoslaviji i obaranje komunizma, u čemu su, pored direktnih psihološko-propagandnih pritisaka i indoktrinacije naših radnih ljudi i građana, podređene i akcije na međunarodnoj kompromitaciji Jugoslavije, posebno u pokretima, koji u svojim programima imaju neku varijantu samoupravljanja, kao oblika organizacije društva, u nesvrstanim zemljama i u onom delu njihovog javnog mnjenja koje sa simpatijama prati dostignuća naše zemlje.

Kada je u pitanju Sovjetski Savez, neke, za ovaj rad, relevantne ocene o Jugoslaviji nalazimo u Programu KPSS. Navodimo neke stavove iz toga Programa, koji su, kao što je poznato, sa naše strane javno osporeni:

»Sovjetski Savez ne rešava zadatke komunističke izgradnje usamljeno, već u bratskoj porodici socijalističkih zemalja.

Poraz nemačkog fašizma i japanskog militarizma u drugom svetском ratu, uz odlučujuću ulogu Sovjetskog Saveza, stvorio je povoljne uslove da narodi brojnih zemalja Evrope i Azije svrgnu vlast

kapitalista i posednika. Putem izgradnje socijalizma pošli su narodi Albanije, Bugarske, Mađarske, Nemačke Demokratske Republike, Demokratske Republike Koreje, Rumunije, Poljske, Čehoslovačke, a još pre toga narodi Narodne Republike Mongolije — koji, zajedno sa Sovjetskim Savezom, obrazuju socijalistički lager. Ali, jugoslovenski rukovodioci su svojom revizionističkom politikom suprotstavili Jugoslaviju socijalističkom lageru i međunarodnom komunističkom pokretu i stvorili su opasnost gubitka revolucionarnih tekovina jugoslovenskog naroda«.

Ta tema o »jugoslovenskom revizionizmu« se razrađuje u još jednom pasusu:

»Komunistički pokret raste i prekaljuje se u borbi protiv različitih oportunističkih struja. U savremenim uslovima glavnu opasnost u komunističkom pokretu predstavlja revizionizam, desničarski oportunizam, kao odraz buržoaskog uticaja. Prikrivajući svoje odstupanje od marksizma, rasuđivanjima o neophodnosti uzimanja u obzir najnovijih uslova razvoja društva i klasne borbe, revizionisti, u stvari, izgrađuju ulogu glasonošne buržoaske reformističke ideologije u komunističkom pokretu. Oni nastoje da zatru u marksizmu-lenjinizmu njegovu revolucionarnu dušu, da podriju veru radničke klase i radnog naroda u stvar socijalizma i da razoružaju i demobilišu radnike i trudenike u njihovoj borbi protiv imperijalizma. Revizionisti negiraju istorijsku neophodnost socijalističke revolucije i diktature proletarijata, kao i rukovodeću ulogu marksističko-lenjinističke partije, podrivajući osnove proleterskog internacionalizma i srozavaju se ka nacionalizmu. Ideologija revizionizma najpotpunije se odrazila u Programu Saveza komunista Jugoslavije«.³

U taktičkom smislu može se govoriti o izvesnim odstupanjima od tog generalnog opredeljenja prema jugoslovenskom konceptu socijalizma. S tim u vezi, posebno su značajna istupanja Leonida Ilića Brežnjeva. Međutim, događaji u Poljskoj 1980—1982. ponovo su aktuelizirali neke teorije o mogućem putu u socijalizam i njegovom suverenitetu koji moraju biti predmet pažnje naše informativno-propagandne delatnosti.

U Lenjingradu je početkom juna 1981. godine, održana Međunarodna konferencija na temu »Masovni mediji i propaganda u borbi protiv građanske ideologije«. Konferenciji je prisustvovalo oko sto učesnika — poznatih novinara, naučnika iz oblasti novinarstva, vo-

³ Institut za međunarodni radnički pokret, Beograd: Programi i statuti komunističkih i radničkih partija i oslobodilačkih pokreta, Beograd, 1973, str. 17 i 38.

dećih ličnosti štampe, radija i televizije nacionalnih saveza novinara i odgovarajućih stručnih službi, centralnih komiteta komunističkih i radničkih partija iz Avganistana, Etiopije, Bugarske, Čehoslovačke, NDR, Kampučije, Kube, NR Koreje, Laosa, Mongolije, Poljske, Mađarske, NR Jemena, Vijetnama, predstavnici IOJ i SSSR-a.

Konferencija je detaljno i diferencirano raspravljala o ideološkoj borbi u sadašnjoj fazi uključujući glavne pravce te borbe, glavna pitanja međunarodnog razvoja i ofanzivnog propagiranja dostignuća socijalizma.

Glavni referat »Masovni mediji i propagandni organi u borbi protiv građanske ideologije i ideološke diverzije imperijalizma« podneo je V. M. Falin, prvi zamenik načelnika Odeljenja »Internacionalne informacije« pri Centralnom komitetu KP SSSR.

Falin je pošao od zaključaka CKKSS usvojenih aprila 1979. godine, koji se odnose na usavršavanje ideološko-odgojnog rada KP Sovjetskog Saveza i njenog delovanja na polju informacija i propagande. On je, najpre, konstatovao: »KP Sovjetskog Saveza polazi od toga ,ideološka borba' ne mora da preraste u ,psihološki rat', ne mora da se koristi kao sredstvo mešanja«.

»Metode i tehnologije prodiranja u duhovni svet ljudi, formiranje njenog pogleda na svet, njenih pozicija prema različitim pitanjima društvenog života — primenjuju se sa izuzetnom oštrinom«, rekao je Falin. »Imperijalistički krugovi su kao nikad do sada osposobljeni u tehničkom i organizacionom pogledu, ne trpe nikakve nestašice finansijske i personalne prirode, kada se radi o proturanju klevetničkih izjava, o neutralizovanju i niveliranju pojava, koje iz ovih ili onih razloga stoje na putu vladajućoj eliti.

Kod svih razlika u propagandnoj i informativnoj politici, koja može poslužiti za unutarnje i vanjske potrebe, mi ne možemo biti ravnodušni prema tome kako će biti odgojeno stanovništvo USA, drugih zapadnih zemalja i naročito Kine, koje ideje će ljudi usvojiti, koje poglede i koje moralne vrednosti. Za odgovor na pitanje: kako će naša planeta izgledati posle pet, deset, dvadeset godina — izuzetno je važno u kom smislu će drugi narodi biti odgojeni — kao naši budući partneri ili kao protivnici...

»Pri tom bih hteo da ponovim« — rekao je Falin — »da se ovde ne radi samo o ideološkom uticaju na stanovništvo USA i njenih saveznika. Prvo, svaki rat pretpostavlja postojanje za to potrebnog protivnika...«

»Prividno posmatrano, postoje dve nespojive linije: s jedne strane okrivljuje se SSSR da, nesrazmerno pojačava svoju vojnu moć,

s druge strane nameću se SSSR-u, po svaku cenu, dodatni vojni troškovi. Protivrečnost je samo prividna. Trka u naoružavanju može da postane oružje vođenja rata, a da se ,pravo' oružje ne upotrebi. Uzeti u obzir to — jeste naročito važno, zato što pojačane vojne aktivnosti Zapada ne prati samo ratna propaganda, nego i akcije koje protivničku stranu drže u stalnoj napetosti«. Falin je, s tim u vezi, upozorio na odnos između ideoloških diverzija protivnika i njegovih vojnih poduhvata.

Među najvažnije elemente građanske propagande spadaju forsiranje nacionalizma, raspirivanje nacionalnih zajednica i zloupotreba religioznih osećanja.

Na kraju, Falin je govorio o efektivnosti ideološkog rada koji u znatnoj meri zavisi od zaštite (profilakse), koja se prakticira kao odgovor na aktivnosti diverzije protivnika. Tu spada realna procena za trudbenika značajnih događaja; razjašnjavanje problema koji u perspektivi mogu da se nađu u središtu pažnje; savremena razrada teoretskih pitanja, koja bi mogla da postanu predmet falsifikatorskih napada ideološkog protivnika.⁴

U odnosu na nesvrstanost, Falin je istakao da ako se organizuje globalna ideološka i politička »protuofanziva« onda to pogađa čitav svet. Pri tome u sredstvima nema nikakvih ograničenja ili izbora. Tako se, na primer, razvio novi oblik zloglasnog shvatanja J. F. Dallesa, koji je neutralnost i nesvrstanost prikazivao kao amoralnost i pozivao sve, da se stave na stranu USA.

Za našu informativno-propagandnu delatnost je od osobitog značaja i teorija o prirodnom savezništvu socijalističkih i nesvrstanih zemalja, koja je dovela do značajnih sukobljavanja i polarizacije unutar pokreta, naročito oko njegove uloge u međunarodnim odnosima. To je i paralizovalo neke njegove akcije oko intervencije u Avganistanu i Kampučiji itd.

Shvatanje nekih američkih krugova o Pokretu nesvrstanih vuče korene još iz vremena Alena Dalsa, američkog ministra spoljnih poslova, koji je, kao što je rečeno, neutralnost označio kao »amoralnost«, jer utire put komunističkoj infiltraciji u antikolonijalne pokrete. S tim u vezi Jugoslaviji su upućivane »prijateljske« sugestije da se vrati na evropske prostore.

Naša zemlja i njena informativno-propagandna delatnost moraće, pored suprotstavljanja pritiscima i mešanjima u njen sopstveni život,

⁴ Theorie und Praxis des sozialistischen Journalismus 1/82, str. 27. Izdavač: Wissenschaftliche Hefte der Sektion Journalistik an der Karl-Marx-Universität Leipzig (DDR).

da se suprotstavlja i svim sličnim pokušajima u drugim nesvrstanim zemljama. Ona je to činila i činiće ubuduće shodno pravu svake zemlje na nezavisan izbor sopstvenog društvenog uređenja i obavezama koje proističu iz političkih deklaracija usvojenih na sastancima šefova država ili vlada nesvrstanih u Kolombu i Havani.

U rezolucijama i drugim dokumentima o saradnji nesvrstanih zemalja u oblasti informisanja bliže su utvrđeni oblici i principi te saradnje i solidarnosti, čiji je cilj, pored ostalog, suprotstavljanje takvim pritiscima.

Naš sistem informisanja je, po brojnim indikatorima, predmet brižljive analize mnogih inostranih informativno-propagandnih centara, gotovo od njegovih začetaka. U američkoj literaturi se mogu pronaći podaci o tome da je, recimo, »Borba«, već dosta davno registrovana među sto listova takozvane »elitne« štampe, čiji sadržaji imaju širi značaj nego što je to okvir države u kojoj izlaze.

U studiji Džozan Robinson »Titos, Maveric media« brižljivo se analizira ne samo koncept, već i praktična realizacija našeg sistema informisanja, sa posebnim osvrtom na ulogu štampe i nacionalističkim i liberalističkim tendencijama, čije je suzbijanje otpočelo Dvadeset i prvom sednicom predsedništva CK SKJ u Karađorđevu i drugim akcijama Saveza komunista Jugoslavije, sve do Desetog kongresa SKJ, kada je reafirmisan koncept SKJ o sistemu informisanja socijalističkog samoupravljanja.

U toku 1977. godine, na inicijativu USICA-e, izvršeno je jedno istraživanje, na kome je bio angažovan značajan broj saradnika na temu »Uporedna analiza pisanja o SAD i SSSR u jugoslovenskoj štampi«. U knjizi Toma Sorensena »Rat rečima« na nekoliko mesta se razmatra položaj Jugoslavije sa stanovišta delatnosti USICA-e. U studiji »Sjedinjene Američke Države i debata o novom međunarodnom informativnom poretku«, rađenoj za potrebe vlade Sjedinjenih Američkih Država, brižljivo su analizirani stavovi nekih jugoslovenskih autora koji se bave ovom problematikom.⁵

Samo od januara do kraja 1982. godine u velikom broju zapadnih listova objavljeni su komentari i druge vrste napisa o našoj štampi i njenom položaju u društvu. U više navrata to je učinio »Frankfurter algemajne cajtung«, »Klajne cajtung«, Radio-London, Bi-Bi-Si, AFP, »Di presse«, »Vašington post«, »Di velt«, »Di gajt«, »Veltvohe«, »Republika« i mnoge radio-stanice.

⁵ The United States and the debate on the world »Information order«, USICA, Washington 1979.

Svi ti napisi su intonirani u smislu podrške novinarstvu koje se oslobađa od »dogmatskih pritisaka«.

Interesovanje Sovjetskog Saveza u ranijem periodu datira, može se reći, još iz kominternovskih dana, posebno preko »Slobodne Jugoslavije«, radio-stanice narodnooslobodilačkog pokreta, koja je ostvarivala svoju aktivnost sa teritorije SSSR-a. U njen rad neposredno su se mešali tadašnji najviši sovjetski rukovodioci.

Knjige Vladimira Dedijera »Dnevnik«, »Prilozi za biografiju Josipa Broza Tita«, »Izgubljena bitka Josifa Visarionoviča Staljina«, pružaju dosta podataka, od pritisaka koje je vršilo SOVINFORMBIRO za objavljivanje članaka o SSSR-u u jugoslovenskoj štampi pa do egzaktnih činjenica o usmerenosti antijugoslovenske propagande Informbiroa u periodu od 1948. do 1955. godine, pa i kasnije.

Pravilo reciprociteta u informativno-propagandnoj delatnosti, i to u oblasti u kojoj se ono obično primenjuje, ne ostvaruje se. Teško je, naime, i pretpostaviti da će ikada biti postignut potpun reciprocitet, u svim oblastima — recimo u radio-saobraćaju. Radio-Moskva je, na primer, sa 270 minuta dnevno, inostrana radio-stanica koja se najduže obraća Jugoslovenima na jezicima naroda i narodnosti (za jedan čas duže od Radio-Tirane, dvostruko duže od »Glasa Amerike« ili Bi-Bi-Sija.

U maju 1982. godine, u okviru priprema za Dvanaesti kongres Saveza komunista Jugoslavije, u organizaciji Sektora za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, Predsedništvo Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije održalo je u Kumrovcu Savećevanje o specijalnom ratu. Julski broj časopisa »Sovjetski horizonti«, koji izdaje Ambasada Sovjetskog Saveza u Beogradu, kroz članak »Psihološki rat, izraz nuklearne patologije« nastojao je da njegove korisnike — Jugoslovane uveri da je reč o fenomenu kojim se isključivo služi hegemon Atlantskog pakta — Sjedinjene Američke Države. Međutim, savremenici smo psihološko-propagandnog rata svet-skih razmera koji ne vode samo Sjedinjene Države i Atlantski pakt.

Strategija i taktika psihološko-propagandnih pritisaka i indoktrinacije prema našoj zemlji, u zaoštrenim međunarodnim odnosima, koji objektivno idu po samoj ivici oružanih sukoba, imaju za cilj menjanje političkog ponašanja u samoupravnoj društvenoj strukturi. Zbog toga je za razumevanje mnogih procesa, koji se mogu zapaziti u savremenom društvenom trenutku Jugoslavije, značajno izučavati strategiju i taktiku ove vrste ratovanja. Iz njih je moguće zapaziti da stratezi ne pridaju veliki značaj promeni privatnih stavova i mišljenja ako iz toga rezultira aktivnost pojedinaca, koja odstupa od po-

litički relevantnog ponašanja. U okviru ove strategije značajnije su one akcije koje slabe sposobnost rukovodeće strukture da ostvaruje svoju funkciju. To se kombinuje sa drugim merama koje potpomažu devijantna ponašanja u samoj strukturi društva.

Tako koncipirano psihološko ratovanje brižljivo analizira procese u socijalnoj strukturi našeg društva i ohrabruje samo one akcije koje će po proceni stratega toga ratovanja u datim okolnostima imati izgleda na uspeh i neće izazivati otpor »vladajuće strukture«.

Psihološko ratovanje, kao funkcija specijalnog rata, koncentriše se na one društvene grupe, za koje se pretpostavlja da su im interesi koji ih povezuju istovremeno i predispozicija za devijantno ponašanje. Propagandni programi, kao vid psihološkog ratovanja, ne pokušavaju da preobrate celokupno stanovništvo u drugu ideologiju. U pripremama se predviđa, pored ostalog, i kakve će mere preduzeti »vladajuća struktura« u domaćoj politici i kakve će biti posledice tih mera za grupe kojima se obraća i na koje računa. Propagandne poruke se formulišu na takav način da auditoriju kome se obraća bude jasno šta može očekivati od sile, ili od zemlje, ili organizacije, u čije ime propagandist govori.

Na dnevni red inostrane propagande postavlja se pitanje sposobnosti i snage Jugoslavije da opstane kao nezavisna i nesvrstana zemlja u eventualnom blokovskom sukobu, pri čemu se umanjuju impresivna svedočanstva o herojstvu i čvrstini njenih naroda i narodnosti. Umesto toga, razmatraju se uzroci i posledice bratoubilačke borbe iz drugog svetskog rata.

Brižljivo se analiziraju i podstiču razni nacionalistički i drugi istupi, kao što je, na primer, politizacija interesa, koji, po svojoj prirodi, ne bi trebalo da budu politizirani, da bi se neposredno ugrozilo ne samo jedinstvo, već i dezorijentisala svest o značaju tog jedinstva, ne samo za prosperitet, već i za goli opstanak Jugoslavije.

Kada su u pitanju ideje, koje nadahnjuju jugoslovenske narode i ciljeve za koje se oni bore u svakodnevnoj praktičnoj akciji — sve se dovodi u pitanje. U tom okviru vrše se pritisci na dezideologizaciju, čak i Saveza komunista, uz istovremenu politizaciju raznih interesnih grupa, čiji su krajnji izraz građanske ideologije.

Dugoročno posmatrano, ta strategija napada na ideje komunizma i odvija se dugi niz godina. U službi toga su, nesumnjivo, i neki memoari i memoarska građa, autobiografije ili biografije otpadnika komunističkog pokreta, koji su našli utočište na Zapadu. Kroz tu »literaturu« osporavaju se i stavljaju pod znak pitanja čak i revolucionarne tradicije i etika revolucije, koje su stekle priznanje u čitavom svetu.

Grubo skicirajući te atake na revolucionarne tradicije, posebno na etiku revolucije, možemo uočiti tendenciju da se čitava naša narodnooslobodilačka borba i socijalistička revolucija prikažu prvenstveno kao rezultat aktivnosti inostranih obaveštajnih službi, a rukovodstvo revolucije etiketira kao amoralno, makijavelističko i spremno na kompromise sa svakim, da bi ostvarilo krajnji cilj — »komunistički teror«.

Ta pojava, kad je u pitanju memoarska građa autora koji su se borili u našim redovima, nije, šta se, inače tiče radničkog pokreta, ni nova, niti je to neka jugoslovenska specifičnost.

Neke naše slabosti i kolebanja oko praktičnih poteza da radničkoj klasi stvaramo uslove da ona postane odlučujuća snaga u društvu omogućuju da na scenu stupaju i »teoretičari« koji pod uticajem zapadnih teorija govore o zamoru radničke klase kao revolucionarne snage i potrebi njene zamene drugim društvenim snagama, posebno iz redova inteligencije.

U psihološko-propagandnom ratu i delatnosti opozicionih snaga u zemlji, posebna pažnja je posvećena omladini, koja je i podobna za manipulisanje. Antisocijalistička usmerenost ove indoktrinacije je suptilnija, a taktika prilagođena konkretnoj situaciji. Teorijski osnov za ocenjivanje naše stvarnosti u manipulisanju omladinom inostrana propaganda i unutrašnji neprijatelj nalaze u pozitivističkim i nepozitivističkim teorijama, u raskoraku između normativnog i stvarnog, što se zloupotrebljava za napad na socijalizam. Radi se, kako je Kardelj upozoravao, o empirističkoj kritici, koja relativno »uspešno analizira probleme, ali ne nudi rešenja«.

Naša informativno-propagandna delatnost mora razobličavati prave ciljeve težnji aktera specijalnog rata da našu omladinu »upoznaju« sa svim savremenim idejnim strujanjima, sve do aktuelnih teorija anarhizma, »crvenih brigada« i drugih terorističkih pokreta. Nije u pitanju njihova želja da omladina bude informisana sa tim strujanjima, odnosno da obogati svoj spoznajni fond, već da preko poruka tih strujanja utiče na njenu svest i ponašanje.

Za širenje antisocijalističkih ideja ne biraju se sredstva. To se može zapaziti i u porukama nekih pesama popularnih rok-grupa, objektivno antisocijalističkog sadržaja, koje se začuđujuće uspešno lansiraju.

Socijalističko samoupravljanje, kao osnovni produkcion i društveni odnos, dovodi se u pitanje sa različitim pozicija. Što se antikomunističke propagande tiče, samoupravljanje se osporava navodno

zbog jednopartijskog sistema, kao nedemokratskog jer ne omogućava opozicionim snagama i njihovim interesima da u »demokratskoj« borbi dođu do izražaja. Kada su u pitanju pristalice drukčijeg koncepta izgradnje i organizacije socijalističkog društva, one u svojoj propagandi naše teškoće, sa kojima smo suočeni, pripisuju samoupravljanju, kao takvom.

I od jednih i od drugih čuju se i mišljenja da stihijno delovanje tržišta i ekonomskih zakona ugrožava čovekovu ličnost.

Predmet napada su sve organizovane socijalističke snage, a naročito Savez komunista, kome se osporava avangardna uloga u ideologiji, zasluge u dosadašnjem razvitku Jugoslavije, sve do sumnje u njegovu sposobnost da daje rešenja i otvara perspektive daljeg razvitka Jugoslavije. Čine se čak i pokušaji stvaranja modela robota političara, koga je »pregazilo vreme«.

Koncept opštenarodne odbrane analizira se u neprijateljskoj propagandi i dovodi u pitanje sa stanovišta idejnomoralne čvrstine, borbene osposobljenosti i savremene opremljenosti — sve to u kontekstu blokovskih pritisaka, ekonomskih teškoća sa kojima smo suočeni, nezaposlenosti, pojava agresivnog nacionalizma itd., što u opštoj strategiji specijalnog rata prema Jugoslaviji ima ulogu detonatora.

Naša nezavisna i nesvrstana politika se dovodi pod znak pitanja kroz prizmu blokovske podele sveta, a naše ekonomske teškoće i socijalni problemi, sa kojima smo suočeni, koriste se za kompromitaciju u nesvrstanim zemljama i u onom delu svetskog javnog mnjenja koje nezavisnu i nesvrstanu Jugoslaviju posmatra kao primer uspešnog suprotstavljanja blokovskoj podeli Evrope i savremenog sveta.

Naglašena agresivnost psihološko-propagandnih centara, gde se može utvrditi sprega unutrašnjeg neprijatelja i inspiratora njegovih akcija iz inostranstva, odnosi se na oblast sloboda, prava i dužnosti građana, kao eho strategije bivše Karterove administracije. Množe se peticije i drugi oblici pritisaka čiji je krajnji cilj legalizacija opozicije u Jugoslaviji, počev od zahteva za pokretanje listova, za izmenu krivičnog zakona, zahteva za ublažavanje ili poništavanje izrečenih sudskih kazni, navodnog skidanja zabrana sa pojedinih knjiga, pa do brojnih drugih manifestacija, o kojima se inostrana javnost ponekad obaveštava pre, ili bar istovremeno kada i naše institucije, kojima se ove peticije podnose.

Na društvenu scenu, sa neskrivenim političkim ambicijama, posredstvom javnih verskih glasila, propovedi, crkvenih svečanosti itd., nastupaju i pojedine verske organizacije, najčešće u sprezi sa nacio-

nalizmom. Sve su češći slučajevi identifikacije pojedinih crkava sa nacijama. U tim nastupima udružuju se čak i dojučerašnji nepomirljivi protivnici.

U opštem antisocijalističkom nastupu, podstaknuti ohrabreni i materijalno pomognuti od reakcionarnih krugova u inostranstvu, oglašavaju se i bivši saradnici okupatora i razni kolaboracionisti, koji se okupljaju oko programa »liberalističke rekonstrukcije jugoslovenskog društva«, kao fasade za kontrarevoluciju.

Zajednički imenitelj vatrometa propagande prema Jugoslaviji moguće je naznačiti kao pokušaj da se iskoristi koncept pluralizma samoupravnih interesa za uspostavljanje političkog pluralizma, zbog čega se traže i pronalaze one društvene grupe koje se sve vidljivije organizuju i ulaze u političku borbu.

Prvi i osnovni uslov za ostvarivanje te ideje je onesposobljavanje Saveza komunista za njegovu predvodničku ulogu i zalaganje za koegzistenciju različitih ideologija.

U redovima Saveza komunista Jugoslavije traže se pristalice anarholiberalizma, federalizacije Partije, dovodi se u pitanje koncept demokratskog centralizma i time stvaraju pozicije za frakcionaško delovanje. Nisu za zanemarivanje ni shvatanja da je sve te tendencije moguće savladati politikom »čvrste ruke«, uz snažni oslonac Partije na državni aparat.

U nastupu tih antisocijalističkih snaga i tendencija na našoj društvenoj sceni, što je praćeno psihološko-propagandnom aktivnošću iz inostranstva, brišu se među njima granice i ideološki obziri. Uočavaju se, čak, i sprege između snaga dogmatsko-staljinističke orijentacije i anarholiberala, iako su njihovi programski ciljevi različiti.

Postepeno uvlačenje tih snaga u neke javne tribine u kulturnim i omladinskim institucijama i glasilima javnog informisanja omogućavalo je da se nesmetano, pod parolom, »slobodnog izražavanja svih mišljenja«, propagiraju otvoreni antisocijalistički i antikomunistički stavovi. Te tribine su omogućavale da se na veoma agresivan način ispoljavaju razni nacionalizmi, liberalizam, dogmatsko-etatistički koncept društva, a pod parolom »demistifikacije istorije« napadane su temeljne vrednosti naše revolucije, sve do ličnosti njenih stratega i ideologa — Tita i Kardelja.

Karakteristično je da, ove snage, čim stupe na javnu društvenu scenu, kao »borci za slobodu mišljenja« i »otvoreni kritički dijalog«, otkrivaju svoje pravo lice — agresivnost, isključivost itd., a pod parolom »borbe protiv etiketiranja«, u stvari, neštedimice dele etikete svima koji se sa njima ne slažu.

Kod nekih autora se uočava sklonost da različite oblike specijalnog rata objasne kao supstitut klasičnih oružanih sukoba. Iz toga proizilazi shvatanje da psihološko-propagandne pritiske i indoktrinaciju, kao i druge oblike specijalnog rata, mogu da sprovede samo države iza čijih akcija u toj oblasti stoje politička, ekonomska, vojna i obaveštajna sila, što se bez rezerve ne može prihvatiti.

U tom kontekstu poseban značaj ima utvrđivanje korelacije između psihološko-propagandnih pritisa i indoktrinacije inostranstva na našu zemlju i delatnosti domaćih nosilaca antisocijalističkih tendencija utvrđenih u Programu SKJ.

Ovo utoliko pre što je u »Pravcima razvoja političkog sistema...« i u diskusiji na Jedanaestom kongresu SKJ Edvard Kardelj ukazivao na prisustvo tih tendencija i njihovu realnu opasnost po naše društvo, naročito u sprezi sa delatnošću inostranih centara. On je u diskusiji na navedenom kongresu podsetio na to da se naše društvo, ipak, još u mnogo čemu nalazi, odnosno živi i razvija u atmosferi onih idejnih i političkih sukoba, podela i diferencijacija koje su nastale u suprotnostima za vreme naše socijalističke revolucije. Istina, te suprotnosti i njihove forme, a i njihova snaga izražavanja umnogome su se izmenile, na mnogim područjima one su ublažene, negde su preobražene, pa su dobile druge spoljne oblike i nove parole i zastave, iako sa starom sadržinom. Umesto stare kontrarevolucionarne buržoazije, koja je gotovo već iščezla, pojavili su se novi nosioci nje politike i ideologije u obliku branilaca prava privatne svojine, višepartijskog sistema, nacionalnog hegemonizma ili separatizma, tehnokratskog liberalizma i slično.

Drugim rečima, u političkom smislu, kontrarevolucija nije digla ruke, već, naprotiv, pokušava da iskoristi svaku teškoću našeg društva da se pojavi na njegovoj političkoj sceni i da mu zada udarce, pogotovo kada iza sebe oseća podršku određenih krugova iz inostranstva. To potvrđuje da se još uvek nalazimo u revolucionarnom procesu koji našem društvu još uvek nameće potrebu stalne borbe sa tim tendencijama, s upornim protivnikom i s njegovim pritiscima.

Zbog toga su se i političke parole kontrarevolucije umnogome izmenile, pa samim tim i taktika inostranih centara, čiji je cilj destabilizacija Jugoslavije.

U teorijskom i akcionom smislu Kardelj se zalagao za razvijanje žive kritičke marksističke misli kojoj je stran svaki malograđanski oportunizam ili bilo kakva kolebljivost i kompilatorstvo pod uticajem raznih teorija koje su se našle u magli dezorijentacije i besperspek-

tivnosti. Našoj marksističkoj misli mora biti tuđe svako tapkanje u mestu, u okorelim dogmama, u subjektivističkim konstrukcijama, u navikama i pragmatizmu.

On upozorava da naše društvo još mora da se bori protiv jakih neprijatelja socijalizma i socijalističkog samoupravljanja, demokrat-skog razvitka, nacionalne ravnopravnosti i nezavisnosti. Ti neprija-telji imaju svoje samostalne korene u našoj sopstvenoj društvenoj stvarnosti i strukturi koja je nesumnjivo njihov glavni izvor, ali imaju i snažnu podršku iz inostranstva.

Od Titove smrti do danas sve aktivnosti neprijateljske informa-tivno-propagandne delatnosti inostranstva računaju na akcije unu-trašnjeg neprijatelja.

Koliko poznajemo strategiju i taktiku antijugoslovenske propa-gande, da li smo jedinstveni u oceni realne opasnosti od psihološko-propagandnih pritisaka i pokušaja indoktrinacije — može da pruži odgovor samo svestrano izučavanje svih relevantnih činilaca ove društvene pojave.